

نگاهی به آخرین اقدامات معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان در حمایت

علوم انسانی، کلید پیشتازی

از صندوق حمایت از پژوهشگران تا بنیاد ملی علم ایران

تا چند ماه پیش بنیاد ملی علم با عنوان صندوق حمایت از پژوهشگران وظیفه حمایت از طرح‌های پژوهشی و حمایت از تولید علم را در معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان بر عهده داشت. از دکتر سلطانی پرسیدیم این تغییر نام تا چه حد می‌تواند در ایفای نقش این نهاد در زمینه حمایت از توسعه علوم انسانی موثر باشد؟ وی در پاسخ می‌گوید: «این تغییر نام موجب شده است که علم به معنای عام آن بیشتر مورد توجه قرار گیرد. از آنجا که علوم انسانی نیز از شاخه‌های اصلی علم است، سیاست‌گذاری‌های جدید بنیاد به سمت حمایت بیشتر به این حوزه هم سوق پیدا کرده است.»

دکتر سلطانی در خصوص اقدامات جدید این نهاد در این رابطه توضیح می‌دهد: «در بنیاد ملی علم، به دو صورت حمایت از طرح‌های پژوهشی وجود دارد؛ در حالت اول طرح‌های پیشنهادی اعضای هیأت علمی، طرح‌های پیشنهادی برای رساله دکترا یا دوره پسا دکترا بر اساس علاقه‌مندی یا تمرکز مطالعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در طول سال به بنیاد ارسال می‌شود که پس از داوری مورد تصویب قرار می‌گیرد؛ این طرح‌ها در طول مدت اجرا از سوی ناظر بنیاد مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. علاوه بر این، فراخوان‌هایی نیز برای دریافت طرح‌های پژوهشی با اولویت‌های ملی در نظر گرفته شده که تعدادی از آنها اعلام شده و تعدادی هم در ادامه اعلام خواهند شد.»

رئیس بنیاد ملی علم در خصوص نحوه انتخاب موضوعات فراخوان‌ها به پیشران می‌گوید: «در سال‌های گذشته کارگروه علوم انسانی و اجتماعی بنیاد، هسته‌هایی را در دانشکده‌های علوم انسانی دانشگاه‌های کشور با حضور افراد نخبه و تأثیرگذار این حوزه تشکیل داده‌اند که این هسته‌ها موضوعات مورد نیاز و مهم برای پژوهش را استخراج می‌کنند

ایران به عنوان بازوی اصلی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان در توسعه علم، می‌افزاید: «ما در کشور تعداد زیادی فارغ‌التحصیل دانشگاهی و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در رشته‌های علوم انسانی داریم که باید سه نقش را در کشور ایفا کنند: اول ایجاد سرمایۀ علمی برای کشور با ارائه نظریات و موضوعات علمی جدید در مجامع بین‌المللی، دوم کمک به حل مسائل روز کشور و سوم تسهیل فضای توسعه اقتصاد دانش بنیان و نوآوری کشور. درواقع برای هدایت کشور نیاز به مدیران و متخصصان حوزه مالکیت فکری، بازاریابی، برندسازی، ارتباط با جامعه و... داریم. هر قدر در این حوزه‌ها قوی‌تر عمل کنیم، رشد بیشتری را در زمینه اقتصاد دانش بنیان شاهد خواهیم بود.»

به گفته دکتر سلطانی، این نقش‌آفرینی به قدری حائز اهمیت است که در جوامع توسعه یافته بخش بزرگی از افراد نخبه جذب رشته‌های علوم انسانی می‌شوند و آنها هستند که فضای کلی کشورها را شکل می‌دهند و هدایت می‌کنند.

حرکت بنیاد ملی علم در مسیر توسعه علوم انسانی

از آنجا که بنیاد ملی علم متولی حمایت از پژوهش‌های علمی است، اکنون در رویکرد جدید توجه ویژه‌ای را به توسعه پژوهش‌های علوم انسانی متناسب با نیازهای کشور معطوف کرده است. دکتر سلطانی در این رابطه می‌گوید: «در ۲۰ سالگی که از فعالیت این مجموعه می‌گذرد، ۹۰ درصد طرح‌های مصوب در حوزه علوم انسانی بوده که بسیار اندک است. این آمار برآمده از آشنایی نداشتن محققان علوم انسانی با حمایت‌های این مجموعه یا غیرضروری دانستن دریافت حمایت از این مجموعه است. در دوره جدید در تلاشیم تا با افزایش ارتباطات با دانشگاه‌های مختلف توجه ویژه‌ای به طرح‌های علوم انسانی داشته باشیم، همچنین فراخوان‌هایی را متناسب با نیاز روز جامعه در خصوص پژوهش‌های مورد نیاز در این حوزه اعلام کرده‌ایم تا جامعه دانشگاهی را از علاقه‌مندی بنیاد علم در حمایت از طرح‌های علوم انسانی و اجتماعی آگاه سازیم و سهم علوم انسانی را در طرح‌های مورد حمایت افزایش دهیم.»

باید به آن توجه شود، این است که اساساً مهم‌ترین سیاست‌هایی که در یک کشور اتخاذ می‌شود، از جنس علوم انسانی است اما در بیشتر موارد این سیاست‌ها و تصمیمات بدون انجام مطالعات عمیق علوم انسانی و از سوی کارشناسانی که بعضاً تخصصی در این حوزه ندارند، اتخاذ می‌شود. اخیراً این موضوع که مسائل کشور باید با کمک نخبگان دانشگاهی حل شود بسیار مورد توجه قرار گرفته است. این مهم زمانی محقق می‌شود که دولت مسائل خود را به متخصصان علوم انسانی ارائه دهد، آنها مسائل موجود را مورد بررسی قرار دهند و مشخص کنند برای حل هر یک به چه موارد و تخصص‌هایی نیاز است. به همین دلیل امیدواریم مسئولان بیشتر به سمت بهره‌گیری از ظرفیت‌های متخصصان علوم انسانی سوق پیدا کنند.»

اقدام عملیاتی معاونت علمی و فناوری برای توسعه علوم انسانی

در طول دهه اول فعالیت معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، بیش از هر چیز نقش این نهاد در توسعه فناوری دیده شد و به نوعی همه ما این نهاد را بیش از هر موضوع دیگری متولی فناوری در کشور می‌دانیم؛ اما «علم» و «اقتصاد دانش بنیان» دو رکن اصلی دیگر این نهاد هستند که به نظر می‌رسد در دوره جدید قرار است بیشتر مورد توجه قرار گیرند. دکتر سلطانی در این باره به پیشران می‌گوید: «از ابتدای شکل‌گیری معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان، مأموریت توسعه علم در کشور هم برای این نهاد در نظر گرفته شده بود؛ منظور از علم فقط علمی که به توسعه فناوری منجر شود نیست، بلکه علمی که به بهره‌برداری از فناوری در جامعه هم منجر شود مدنظر است. به همین خاطر توجه به توسعه علوم انسانی باید در این نهاد دنبال شود. دکتر دهقانی فیروزآبادی نیز در دوره جدید معاونت علمی به این موضوع توجه ویژه دارند و اندیشه‌ورزی و تصمیم‌سازی را از مهم‌ترین ابزارهای توسعه کشور می‌دانند. اگر اقتصاد دانش بنیان بخواهد در کشور محقق شود، هم نیاز به توسعه فناوری خواهد

داشت و هم نیاز به توسعه علم به‌ویژه علوم انسانی.» وی با اشاره به نقش بنیاد ملی علم

عسل اخویان طهرانی

سردبیر
پیشران

توجه به علوم انسانی از نشانه‌های جامعه‌ای مترقی است؛ چرا که علوم انسانی هم زمینه رشد و توسعه سایر علوم را مهیا می‌کند و هم امکان کاربردی شدن سایر علوم در جامعه را متناسب با نیاز روز جامعه فراهم آورد. با وجود این طی دهه‌های اخیر در کشور ما توجه به علوم انسانی آن‌طور که باید و شاید اعمال نشد؛ کم‌کم علوم انسانی به رشته‌ای بدون آینده شغلی مناسب و مرتبط در بیشتر موارد به آخرین انتخاب برای انتخاب رشته تبدیل شد. این کم‌آبایی علوم انسانی به‌ویژه در نهادهای دولتی و حاکمیتی موجب شد جامعه نیز با چالش‌های مختلفی برای حل مسائل روز مواجه شود. با توجه به نقش حمایتی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان در توسعه علم در کشور، این نهاد رویکرد جدیدی را برای حمایت از پژوهش‌های حوزه علوم انسانی و کاربردی شدن این علوم در رفع مشکلات کشور پیش گرفته است. در گفت‌وگو با دکتر علی محمد سلطانی، عضو هیأت علمی پژوهشکده مطالعات فناوری و رئیس بنیاد ملی علم ایران، اهمیت این موضوع و نتایج مورد انتظار حاصل از آن را جویا شده‌ایم.

علوم انسانی و اجتماعی به عنوان یکی از پنج شاخه اصلی علم در کنار علوم پایه، علوم فنی مهندسی، علوم پزشکی و علوم کشاورزی شناخته می‌شود. رئیس بنیاد ملی علم ایران در خصوص اهمیت توسعه این علم در کنار سایر شاخه‌های اصلی علم توضیح می‌دهد: «این علوم در طول تاریخ بشر براساس نیازهای بشری با نوآوری و ارائه نظریه‌ها و راهکارهای جدید توسعه پیدا کرده تا به پیشرفت زندگی بشر کمک کند. در این میان علوم انسانی و اجتماعی روابط انسان با خود و جامعه را مورد هدف قرار می‌دهد و به همین علت هر موضوع مهمی که در جامعه مطرح می‌شود، در هر شاخه‌ای از علم و موضوعات مختلف حوزه فناوری، بخش کلیدی آن مرتبط با علوم انسانی و اجتماعی خواهد بود. به نوعی می‌توان گفت بروز هر پیشرفت علمی و فناوری در جامعه وابسته به علوم انسانی است.»

به گفته دکتر علی محمد سلطانی، علوم انسانی علاوه بر نقش‌آفرینی در آماده‌سازی جامعه برای پذیرش نوآوری‌های جدید و نو ظهور، وظیفه انتقال نیازهای جامعه به حوزه‌های مختلف علمی را به عهده دارد. وی خاطر نشان می‌کند: «نکته دیگری که در این خصوص

